

Федеральнэ министрствэхэм, къулыкъу ыкӀи ведомствэ зэфэшхьафхэм зэпхыныгъэхэр адырӀау Ӏоф адэ-шӀэгъэнымкӀэ, республикэм Ӏофыгъохэм язэшӀохын пхырыщыгъэнымкӀэ сенаторым ӀофӀу ышӀагъэм, тапӀкӀэ зыуж итыщтхэм ахэр зэдатегушылагъэх. АР-м и Лышхъэ сенаторхэм яӀофшӀэн зэригъэразэрэм, республикэм Ӏофхэр Федеральнэ Гупчэм щылыгъэкӀотӀэгъэнхэм чанӀу ыуж зэритхэм, ахэм яшӀушлагъӀкӀэ Ӏофыгъуабэ зэшӀахын зэралъӀкырэм къакигъэтхыгъ.

— ДжырӀблагъэ федеральнэ министрствэхэм япашӀэхэм Москва зӀукӀэгъухэр ащыдытилагъэх, — къылуагъ ащ. — Ахэм язэхӀӀӀӀ сенаторхэр ары зышӀушлагъэр, арышӀ, Ӏофыгъоу къащытӀэтыгъэхэм ялыгъэкӀотӀэн тапӀкӀи аушӀтӀу чанӀу Ӏоф дашӀӀӀӀ тыщӀэгъы. НӀужым Вячеслав Шверикас а зӀукӀэгъухэм ауж Ӏофхэр зэралъӀкытагъэхэм, нӀмыкӀӀу зэшӀохыгъэ хъугъэхэм Лышхъэр ащигъэгъозагъ. Ащ къызӀериуагъэмкӀэ, УФ-м финансхэмкӀэ иминистрӀэ зыӀокӀэхэм кредитхэм афӀгъэхыгъэ ӀофӀу зыщагъэгъозагъэр, лъӀоу фырылагъэр джырӀблагъэ зэшӀохыгъэ хъушӀт. Ащ пае АР-м финансхэмкӀэ и Министерствэ тхылхэр ыгъэхъазырынхэ фае. ПсӀупӀӀ-коммунальнӀэ хъызмӀэтым зӀхъоклыныгъэхэр фӀшӀыгъӀӀхэмкӀэ Фондым ипрограммӀэ къыдильгътӀэр пстӀури икӀоу ыкӀи игъом Адыгеим щыгъӀӀагъэ зэрӀхъугъэм ишӀуагъӀкӀэ Урысыем исуъектхэр зӀкӀӀ пштӀэхэм, мы лъӀныкъомкӀэ республикӀэр ятӀонӀэр хъугъ. Ащ фӀшӀ унӀэхэм ягъӀӀӀӀхэм пае сомӀ миллион 64-рӀэ, зӀхӀоным ищынагъо зӀӀ

ЯӀофшӀаӀкӀэ ыгъэрэзагъ

ТыгъуасӀ АР-м и ЛышхъӀу ТхьакӀушынӀэ Аслъан УФ-м и ФедеральнӀэ ЗӀукӀӀэ ФедерациемкӀэ и Совет АР-м ыльӀныкъокӀэ хӀтӀу Вячеслав Шверикас ригъӀблӀгъагъ.

унӀжхэм ачӀӀсхэр къӀгъӀошхыгъӀӀхэм пӀуагъӀхъанӀу сомӀ миллион 57-рӀэ къызӀерӀатӀупшӀышӀтыри сенаторым къылуагъ. Джащ фӀдӀу зекӀоным зегъӀушӀомбгъугъӀӀым фӀгъӀпсыгъӀэ программӀэм къыдхӀӀытагъӀу субьектхэм афӀатӀупшӀыгъэ ахъшӀер игъом зыщыкӀа-

гъэм пӀузыгъӀхъагъӀхэм Адыгеир ащыщ. МыекъопӀэ районым щагъӀпсырӀэ зыгъӀпсӀыпӀӀ-зетегъӀуцожыпӀӀхӀу «Романтика» зыфӀлоу рагъӀжӀгъагъэм иухыжын пӀуагъӀхъанӀу сомӀ миллион 350-рӀэ УФ-м культурӀемкӀэ и МинистерствӀэ республикӀэм къыфӀтӀупшӀышӀт.

Зигугъу къышӀыгъэ ахъшӀхэр охътӀэ блӀагъэм республикӀэм къыфӀкӀонхӀу зӀрагъӀнӀафӀагъӀхӀэри сенаторым къыхыгъӀыгъ.

РеспубликӀэм и ЛышхъӀэ ащ фӀдӀу шӀуагъэ хӀӀӀӀу Ӏоф зӀрашӀӀӀрэм пае джыри зӀ «тхьауегъӀпсӀу» сенаторым къыриуагъ, тапӀкӀи къыщамыгъӀкӀӀӀӀу зӀрашӀыгъыхӀэрӀ кӀигъӀтхыгъ. **ХЪУТ НӀфсӀт.**

СурӀтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Шъусакъ

2014-рӀэ илъӀэсым мӀкъуогъум и 6-м къыщегъӀжӀагъӀу и 12-м нӀс ПриволжскӀэ, Темыр-КъохъӀӀӀ, ГупчӀэ, КъыблӀэ ыкӀи Темыр-Кавказ шӀолъырхэм ошӀӀ-дӀемышлагъэ зыхӀӀ тхьамыкӀагъохэр къащыхъунхэ ыльӀӀышӀт. НахьыбӀмкӀэ ар зӀпхыгъэр щынагъоу щыт хьылъӀхэм (чӀыдагъэм хӀшӀыкӀыгъӀхэм, углеводородым ыкӀи нӀмыкӀхэм) язӀӀӀӀ ары. Джащ фӀдӀу трансформатор подстанциихэр, конденсатор системӀхэр лъӀшышӀӀу зӀрӀпӀышӀтхэм къыхӀкӀӀу нӀфынӀэр кӀосӀӀ ыльӀӀышӀт, мӀшӀокугъоу транспортым ӀофшӀӀӀӀ зӀщыкӀошӀт. Ащ къыхӀкӀӀу цыфхэр ыкӀи хьылъӀхэр зезышӀӀӀ мӀшӀокухэм аварие ашӀын алыӀкӀышӀт. Щынагъоу щыт химическӀэ веществохӀу ежӀ-ежырӀу къызыкӀӀӀӀ ыльӀӀышӀтхэр зезышӀӀӀхӀэри аналӀ атырагъӀтын фае.

2014-рӀэ илъӀэсым мӀкъуогъум и 6 — 8-м температурӀэр шапхӀӀу щыӀӀхэм градуси 7 — 9-кӀӀ ашӀхъадӀкӀышӀт, темыр шӀолъырхэм фӀбӀр градус 32-м, къыблӀэ шӀолъырхэм — градус 38-м ащынӀэсын ыльӀӀышӀт.

Къалмыкъым, Оренбург, Самара, Саратов, Волгоград, Астрахань хӀкухэм 2014-рӀэ илъӀэсым мӀкъуогъум и 12-м нӀс ащыфӀӀӀӀт.

ЩыкӀагъӀхэр нахьыбӀу къыхыгъӀщыгъӀх

АР-м и ЛышхъӀу ТхьакӀушынӀэ Аслъан тхьамӀтагъор зыщызӀерихъгъэ игъӀкӀотыгъэ зӀхӀэсыгъо АР-м иминистрӀхэм я Кабинет тыгъуасӀ илагъ.

ПсӀупӀӀ-коммунальнӀэ хъызмӀэтым епхыгъэ объектхэм язытӀт, къоджӀэ псӀупӀӀхэм хӀхъоныгъэ ягъӀшӀыгъӀӀым фӀгъӀпсыгъӀэ программӀэр гъӀӀӀагъэ зӀрӀхъурӀэм, телерадио къӀтынхэм зягъӀушӀомбгъугъӀӀым епхыгъэ Ӏофхэм, нӀмыкӀхэм зӀхӀэсыгъом щатегушылагъэх. ПстӀумӀэ апӀу псӀупӀӀ-коммунальнӀэ комплексыр кӀымӀфӀ уахътӀу къаӀлорӀэм зӀрӀфагъӀхъазырырӀэм фӀгъӀхыгъӀу къӀгушылагъ АР-м псӀоӀӀшӀынымкӀэ, транспортымкӀэ, псӀупӀӀ-коммунальнӀэ ыкӀи гъогу хъызмӀэтымкӀэ иминистрӀэ игуадзӀу ХьаткӀо РӀэмзӀан. Ау ащ идоклад кӀӀкӀ Ӏофхэм язытӀт икӀоу къызӀерӀащымыгъӀӀӀагъӀу АР-м и ЛышхъӀэ ыгъэрэзагъӀп. Мы лъӀныкъомкӀэ джыри щыкӀагъӀхэр мымакӀӀу зӀрӀшӀӀӀхэр, псӀупӀӀ-коммунальнӀэ хъызмӀэтым иобъектхэм янахьыбӀр жьы зӀрӀхъугъэр къыдалытӀхӀӀӀ, Ӏоф зӀрашӀӀт планыр агъӀнӀӀӀӀӀӀӀ, а зӀпстӀур къызыщыгъ-

лъӀгъогъэ тхылъ къагъӀхъазырынышӀ, джыри зӀ мыщ къыфагъӀӀӀжыныӀу къафигъӀпытагъ.

КъоджӀэ псӀупӀӀхэм язегъӀушӀомбгъун фӀгъӀхыгъӀэ программӀхэр гъӀӀӀагъӀхэ зӀрӀхъурӀэм АР-м мӀкъумӀӀ хъызмӀэтымкӀэ иминистрӀу Юрий Петровыр игъӀкӀотыгъӀу къытегушылагъ. Ащ къызӀериуагъэмкӀэ, апӀрӀ программӀу 2013-рӀэ илъӀэсым зӀфӀшӀыжыгъӀэм игъӀӀӀӀӀ пстӀумкӀи сомӀ миллиардрӀ миллиони 138-м ехъурӀ пӀулахъагъ. Ащ щышӀу сомӀ миллион 350-р республикӀэ бюджетым къыхӀхыгъ. ПрограммӀэм къыдхӀӀытагъӀхӀу гъӀӀыныпхъэ шхуантӀӀэм икырыкӀлопӀӀу километрӀэ 274-рӀэ, псым икырыкӀлопӀӀу километрӀэ 207-рӀэ акъудыгъ, гурыт еджӀӀӀи 2, фельдшер-мамьыкӀу ӀӀӀӀӀ 22-рӀэ, культурӀэм и УнӀ агъӀуцухи атӀупшӀыгъӀх, къоджӀэ гъогу километрӀэ 18, нӀмыкӀыбӀр республикӀэм щагъӀпсыгъ, унӀгъо ныбжы-

кӀӀ 230-м къехъурӀӀӀ псӀупӀӀу ара-тыгъӀх. Мы уахътӀэм кӀуачӀӀэ зӀӀӀ ятӀонӀрӀэ программӀэр 2020-рӀэ илъӀэсым нӀс тельтагъ. МинистрӀэм къызӀериуагъэмкӀэ, ащ къыдхӀӀытагъӀхӀу ащышӀу илъӀӀӀу тызыхӀӀым къыкӀлоцӀ гъӀӀыныпхъэ шхуантӀӀэм икыӀкӀлопӀӀу километрӀэ 31-рӀэ джыри акъудыныӀу ащӀкӀӀ ищыкӀӀӀгъэ тхылхэр агъӀхъазырыгъӀх.

— Мы лъӀныкъомкӀэ зӀшӀохыгъэ хъугъӀхэм уагъӀрӀӀӀӀӀу щыт, ау ащ нахъӀу джыри мышлагъӀхэм нахьыбӀу тыналӀ атедгъӀыныр игъу, — къылуагъ АР-м и ЛышхъӀэ доклад ужым. — МыекъопӀэ районыр гъӀӀыныпхъэ шхуантӀӀэр зыӀӀкӀлахъӀхӀэрэм ауж къынагъ. Ащ мызӀу, мытӀоу игугъу тшӀыгъӀми, мӀкӀӀӀ дӀдӀу Ӏофхэр лъӀкӀуатӀх. Мыщ фӀгъӀпсыгъӀу целевой прогрӀэмӀ гъӀнӀафӀагъэ щыӀу, ащ укыпкъырыкӀызӀ Ӏоф дӀпшӀӀӀ фае. ФедеральнӀэ программӀэм ипхырышын республикӀэм ыкӀи муниципальнӀэ образовани-ем ялахъу халъхъан фаер къызыдипхышӀтыми, цыфӀу зӀунӀ гъӀӀыныпхъэ шхуантӀӀэр езышӀӀӀӀтхэм ӀӀпыӀӀу узӀрафӀхъушӀтыми узӀдӀагупшысӀӀ, къызӀӀдӀбгъотынхэ фае. Луагъэр шлагъэ зӀрӀхъушӀтым нахъ чанӀу ыуж шхуит.

(ИкӀлух я 2-рӀэ н. ит).

Щыклагъэхэр нахыбэу кыыхигъэщыгъэх

(ИкIаух).

Нэужым телерадио къэтынхэм зягъэушъомбгугъэным фэгъэхыгъэ федеральнэ программэу 2009 — 2015-рэ илъэсхэм ателытагъэр гъэцклагъэ зэрэхурэм фэгъэхыгъэу къэгущылагъ АР-м лъэпкъ лофхэмкIэ, Iэклъыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкли къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипашъу Шъхэлэхъо Аскэр. Ащ кызызериуагъэмкIэ,

цифровой шыкIэм тетэу къэтынхэр цыфхэм аIэклэгъэхъэгъэхэм пае пстэумкли станция 16 республикэм щагъэуцунэу программэм кыдыхэлъытэгъагъ. Непэ 15-р агъэуцугъэхэу лоф ашIэ, зы станцияу къэнагъэр Мыекъопэ районым ит поселкэу Гъозерыплъэ щагъэпсыным пае чыплэр район администранием къаритыгъах. Анахыбэу цифрэ къэтыкIэм зыщыушъомбгугъэр Красногвардейскэ районыр ары. Ащ иадми-

нистрация ипашъу илахышIу зэрэхэлъыр, цыфхэр икIоу шыгъэгъозэгъэхэм лъэшэу йуж зэритыгъэр Шъхэлэхъо Аскэр кыыхигъэщыгъ. Ащ йуж бэклэ кынерэп Кошхэблэ районыр, ау адрэ муниципальнэ образованиехэм мыщ фэдэ шыкIэр макIэу ащагъэфедэ. Ащ фэшI ахэм япашъэр мы лофым кыыхэлажъэхэмэ шуагъэ кытынэу зэрилъытагъэм республикэм ипашъэхэм кыдырагъэштагъ.

Информатизацием зегъэушъомбгугъэным телытэгъэ программэр гъэцклагъэ зэрэхурэм зэхасыгъом щытегушылагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Хысапыр атыгъ

кIынхэм фэшI анахь макIэу балл 24-рэ ныбжыкIэхэм рагъэ-кун фаер.

Мы Iыхыплэм ипашъу агъэнэфэгъэ Къушъхъэ Саидэ тызэрэцигъэгъозагъэмкIэ, Мыекъуапэ дэт еджэплэ зэфшъхъафхэм ачIэс ныбжыкIэхэр мыщ къеклолагъэх.

— Шапхъэхэр зэрамыкIошхэм фэшI ушэтыныр рамыгажъэзэ зэрэеклонхэ фаер джыри зэ ныбжыкIэхэм агу къэдгъэкIыжыгъ, — ело Саидэ. — Сыхъатищырэ такыкIэ 55-мрэ кыкIоцI ахэм хысапыр крашлышт. Шыпкъагъэ хэлъэу ушэтыныр зэрэклоштым тылпыл-лъэшт. Шъхадж пшъэрылъэу илэр ыгъэцкIэшт. Шапхъэхэм адимыштэу эклохэу, телефон е зытыритхыкIын зылыгъэу къэтлэгъурэм илофшIэн зепедгъэгъэушт ыкли ар хэтлытэ-штэп. Къэклорэ илъэсыр ары нылэп хысапыр ащ ытыжын зылэкIыштыр. Аттестатыри кыратыжыштыт. Ахэр зэкIэ ныбжыкIэхэм пэшорыгъэшъэу ятIуагъ, тыщэгугъы хъоршэрыгъэ кызыхамыгъафэу, шыпкъагъэ хэлъэу ушэтыныр атынэу. Илъэс 11-м зэрамыгъэшIагъэ зи лофшIэнхэм ахэтыштэп.

НыбжыкIэхэм яфитыныгъэхэр аукохэрэп. Медицинэм илофышIэхэр ушэтыныр оклофэ еджаплэм чIэсых. Ипсауныгъэ изытеткIэ ушэтыныр зыфэмы-уклочыгъэ ныбжыкIэм джыри зэ ар ытыжын ыльэкIышт.

Шлокл зымылэ ушэтынхэр джащ щаухыгъэх. КIэлэеджаклохэм ежъ-ежырэу кыыхахырэ предметхэр ары джы атыштхэр.

ПАТIЫКЪО Анет.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

Мэкъуогъум и 5-м зэкIэми атын фэе ушэтынэу хысапыр кIэлэеджаклохэм апэкIэлыгъ. АдыгеимкIэ ар нэбгырэ 2130-мэ атыгъ. Республикэм Iыхыплэ чыплэ 14-мэ лоф шашIагъ.

Ушэтыныр Мыекъопэ гурыт еджаплэу N 2-м зэрэщыклорэр зэдгъэлъэгъу тшIоигъоу теклолагъ. Ар рамыгажъэзэ ныбжыкIэхэм гушылэгъу тафэхъугъ.

Тимур Катаевым кызырэтIуагъэмкIэ, я 10-рэ классым кыщыгъэжъагъэу хысапымкIэ ушэтыным зыфэгъэхъазыры, ау мыгумэкIын ыльэкIырэп. ЫмышIэрэ горэ кытефэнкIэ мэщынэ. Ушэтынхэр дэгъоу зитыхэ-кIэ, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым чIэхъанэу фай.

Наталья Завьяловам хысапым дэгъоу хешыкIы, олимпиадэхэм ахэлажъэу хъугъэ. Гурыт еджаплэм шIэныгъэу шы-зэригъэгъотыгъэмкIэ баллыбэ кыыхынэу мэгугъэ. Мыщ йуж обществознаниемрэ тарихым-рэкIэ ушэтынхэр ытыштых. Ищылэныгъэ зэрипхышт сэнэхъатыр джыри пшъэшъэ ныбжыкIэм кыыхыгъэгъоп.

ЗэкIэмкли мы ушэтыным нэбгырэ 250-рэ фэдиз къеклолагъ. Аудитории 17-мэ ар ащыкIуагъ.

Мы илъэсым шапхъэхэр зэрагъэлъэшыгъэхэм кыыхэкIыкIэ, зэрифэшъуашъу, аудитории пэпчъ камерэ тIурытIу чIэтэу лоф ашIагъ. КIэлэеджакло пэпчъ лоф зэришIэрэр тыратхагъ.

Аудиториехэм ачIэтышт кIэлэгъаджэхэм, общественнэ лыпылаклохэм ашIэн фаехэр джыри зэ аралагъэх. Ушэтыныр рагъэжъэнкIэ сыхъатныкIо фэдиз илэу ныбжыкIэхэр еджаплэм чIахъэхэу рагъэжъагъ. ПаспортымкIэ нэбгырэ пэпчъ ауплъэкIугъ. Сотовэ телефон алыгъымэ къэзыгъэлъэгъорэ металлодетекторымкIэ ауплъэкIугъэх. Къэлэмрэ линейкэрэ анэмыкIэу, псырэ Iэзэгъу уцхэмрэ арых нылэп алыгъынхэ зыфитыгъэхэр.

Сыхъатыр 10-м конвертхэр кызызэтрахыгъэх, лофшIэныр рагъэжъагъ. Ушэтыным пхыры-

Очылхэм я Мафэ республикэм гъэшIэгъонэу шыхагъэ-унэфыкIыгъ. Тхэным ишапхъэхэр зэрэшIэхэрэмкIэ зызыщаушэ-тын альэкIышт диктант атыгъ. Илъэситфым емыхъугъэу очылэу лоф зышIэхэрэр ары мыщ хэлэжъагъэхэр. Лофтхъабзэм пшъэрылъэу илагъэр шIэныгъэу аIэклэлыр ауплъэкIуныр, бзэр тэрэзэу агъэфедэным пае шапхъэу щылэхэр агу кыагъэкIыжынынхэр ары.

Диктантыр языгъэтхыгъэр Ассоциациеу «Аргумент» зыфи-лорэр ары.

— Мыщ фэдэ лофтхъабзэ гъэшIэгъонкIэ очылхэм я Палатэ имэфэклэ зэрэхигъэунэфы-кIырэр лъэшэу сугуап, — ело зигугъу къэтшыгъэ Ассоциацием пшъэдэкIыжъ зыхырэ исекретарэу, филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидатэу Нэшъу-лъэщэ Индирэ. — ЗэкIэмкли диктантыр зытхыгъэр нэбгырэ 27-рэ. Ахэм ащыщэу Алек-сандра Войстриковам, Вита-лий ыкли Ирина Пападюк ар дэгъу дэдэу атыгъ. Лофтхъаб-зэм хэлэжъэгъэ пстэуми кIаух дэгъу кыагъэлъэгъуагъ. Анахъэу гуапэ сщыхъугъэр диктантыр зытхыгъэхэм якIауххэр зэрэшIо-гъэшIэгъоныгъэр ыкли яхэукъо-ныгъэхэм лоф адашIэжынынхэм зэрэфэхъазырхэр ары.

Диктантэу атыгъэм мэхъэнэ куу хэлъыгъ. Американскэ кIэлэгъаджэу ыкли психоло-гэу Дейл Карнеги итхыль кы-хэныгъэ пычыгъу. Кызытегу-щылэрэр жабзэу Iулым елы-тыгъэу цыфыр зэралъытэрэр ары.

АР-м иочылхэм я Палатэ и Президентэу Мамый Алы кызызэрэхигъэщыгъэмкIэ, юри-стэу лоф зышIэрэр ижабзэ къабзэу, IупкIэу ыкли тэрэ-зэу къэгущылэшъун фай. Ана-хъэу ащ очылхэр лыпылпэн-

хэу щыт. Хэбзэгъэуцугъэм ыкли урысыбзэмкIэ тхэным ишап-хъэхэр амыукъохэу тхапэхэр зызыхагъэуцохэкIэ, къаюлагъэм Iэпылэгъу тэрэз зэрэрагъэгъо-тыштым яцыхъэ тель. Тхэным ишапхъэхэр агу кыагъэкIыжынынхэм, яшIэныгъэхэм ахагъэхъо-ным пае егъэджен сыхъатхэр тапэкIэ зэрэзыхагъэштхэм егуп-шысэх.

А мафэм ипчыхъэшъхъапэ очылхэм ялофшIэнхэр шагъэ-зыенхэщ, культурэм ыльэны-кIокIэ яухатэ гъэшIэгъонэу агъэклон амал ялагъ. Урысы-ем инароднэ артистэу Кукэ-нэ Муратэ АР-м и Лъэпкъ му-зей шыуыкIагъэх. Ащ итвор-ческэ гъогу, зыхэлэжъэгъэ спектаклэхэм къеклолагъэхэр ащи-гъэгъозагъэх, Михаил Зо-щенкэм ирассказэу «История болезни» зыфилорэр къафило-тагъ. Произведениеиер псын-кIэ фэдэу тхыгъэ, ау ащи мэхъэнэ куу щыпхырыщыгъ.

— Цыф гъэшIэгъонхэм сугуапэу гушылэгъу сафэхъугъ, — ело Кукэнэ Мурат. — Къе-клолагъэхэр къэдэлонхэм, сызэ-хашыкIыным фэхъазырыгъэх. Ащ фэдэ цыфхэм лоф адишIэ-ныр артистымкIэ гушылагъо.

Очылхэм я Палатэ и Со-вет зэхэсыгъо илагъ а мафэм. УпчIэу кыщалэтыгъэхэм анэ-мыкIэу, Урысые адвокатурэр загъэпсыгъэр илъэси 150-рэ зэрэхурэм фэгъэхыгъэу зэ-хашэшт лофтхъабзэхэм атегу-шылагъэх. А мафэм ехъулэу Адыгеим иочылхэм якIулыкIу итарихъ, зэхъокIыныгъэу фэхъу-гъэхэр, хэхъоныгъэу ышIыгъэ-хэр, очыл цIэрылоу республи-ким илэхэр кызыдэхъащхэ-хэ тхыль агъэхъазырынышъ, кыдагъэкIынэу ахэм тырау-бытагъ.

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнай.

Шухъафтыным ыгъэгущылагъэх

Московскэ индустриальнэ банкым кытIупщыгъэ ахъшэмкIэ 16-у зэтет унэ Мыекъуапэ шашыгъ. Ар мэлылфэгъум и 25-м мэфэкI шыкIэм тетэу кызылаухыгъ. Лофтхъабзэм хэлэжъагъ Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхъакIушынэ Аслъан.

Зигугъу къэтшыгъэ унэ зэтетым фэтэрхэр щызэзыгъэгъотыгъэ унагъо-хэр лофтхъабзэм кырагъэблэгъагъэх. Ахэм ащыщэу сабыибэ зэрыс унагъо кыыхагъэщыгъ, мэфэкI шыкIэм тетэу ащ IупкIыбзэхэр ратыжыгъэгъэх, шухъаф-тыни фагъэшъошагъ. Московскэ индустриальнэ банкым ипрезидент унагъом ышъхъэ гушылэгъу зыфэхъум зэрэци-гъэгъозагъэу, Хъокло Къэплъанрэ Саидэрэ сабыитф зэдапIу. ЯунагъокIэ ма-шинэу ялэр зыфэдэм пащэр кIэупчIагъ. ХъуакIомэ зы машинэ нэмыкI зэря-мылэр зашIэм, унэгъо Iужьум сабый-хэр зэрацэнхэм, яфэлэ-фашIэхэр нахъ

псынклэу зэшIахынхэм апае Московскэ индустриальнэ банкым автомобиль къаритынэу Къэплъанрэ Саидэрэ кыагъ-гугъагъэх.

Гушылэу кытыгъэм банкыр епцIы-жыгъэп, мэкъуогъум и 4-м мэфэкI шыкIэм тетэу «Brilliance» зыцIэ ав-томобилыр Хъокло Къэплъанэ иунагъо кыаритыгъ.

Московскэ индустриальнэ банкым ипрезидент ыцIэкIэ Мыекъуапэ дэт банкым ипашъу Цей Аслъанбыл IупкIыб-зэхэр ахэм аритыжыгъэх. ХъуакIомэ яунагъо фэдэу зэгурьоныгъэ азыфа-гу илъэу зэдэпсэхэрэм, сабыйхэр шIу

зылэгъухэрэм щысэ зэкIэмэ зэра-тырахын фаер ащ игушылэ кыщыхыгъэ-щыгъ.

— «Тхъашъуегъэпсэу» ясIо сIлоигъу Московскэ индустриальнэ банкым

атырахэу щылэнхэу афэтэлэ. Джащ фэдэ хэхъоныгъэхэр ялэу республикэм ис цыфхэр орэпсэху!

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнай.
Сурэтыр авторым тырихыгъ.

илофышIэхэм, — ело Хъокло Къэплъан. — Мыщ фэдэ шухъаф-тын кытатынэу ты-гугъагъэп. Джы ти-унагъокIэ тызеклоныр нахъ Iэрыфэгъу хъушт.

Хъокло Къэплъан-рэ Саидэрэ шъэ-ожыипллырэ пшъа-шъэрэ зэдапIу. Ана-хыжыым илъэс 16 ыныбжъ, нахыкIэ цыкIоу алыгъыр мэ-зибл хъугъэ. Унэгъо зэкIужьым рэхъат-ныгъэ илъэу, щысэ

ШІЭНЫГЪЭ-ПРАКТИЧЕСКЭ КОНФЕРЕНЦИЕР

Хэгъэгум пae псэемыблэжыгъэх

Къэээкъ культурэм ия XXIII-рэ фестиваль кыдыхэлъытагъэу, жьоныгуаклэм и 30-м, 2014-рэ илээсым АР-м и Лъэпкъ тхылъеджаплэ шлэныгъэ-практическэ конференциеу «На службе Отечеству с верностью и храбростью» зыфилоу къэээкъхэмрэ адыгэхэмрэ апэрэ дунее заом зэрэхэлэжыагъэхэм ехылаагъэу шылаагъ. Лофтхыбзэ иным клэщакло фэхъугъэр гуманитар ушэтынхэмклэ Адыгэ республикэ институтэу Т. Клэрацэм ыцлэ зыхырым славян-адыгэ культурэ зэпхыныгъэхэмклэ иотдел ары.

Шышъхьэлум и 1-м, 2014-рэ илээсым апэрэ дунее заор зышылаагъэр илээси 100 мэхъу. Тарихъ шыпкъагъэр гъэунафыгъэным игъо къэсыгъ, Урысые Федерациеу и Президентэу В. В. Путиным и Унашъоклэ мы мафэр, шышъхьэлум и 1-р, апэрэ дунее заом 1914 — 1918-рэ илээсхэм щыфэхыгъэ урыс дзэкълэлхэм я Шлэж мафэу зэрэщытыштыр хигъэунафыкыгъ. АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм игъоу ыльэгъугъ, мы мафэр апэрэ дунее заом зэготхэу, зэгурьлохэу щызэдзэогуа адыгэхэм ыкли Пшызэ къэээкъхэм я Шлэж мафэу лъытэгъэнэу.

Шлэныгъэ конференциеу Темыр Кавказым ишлэныгъэушэтэкло институтхэм ялофышлэхэр (тарихълэжхэр, этнографхэр, культурологхэр, филологхэр, социологхэр, краеведхэр, музыковедхэр), апшэрэ ыкли гурыт еджаплэхэм яклэлэегъаджэхэр, студентхэр,

аспирантхэр, культурэ лофышлэхэр, фольклор купхэм япашэхэр, общественнэ организациехэм, Москва, Краснодар ялыкълэхэр хэлэжыагъэх. Шлоигъоныгъэ тхылъ 24-рэ къагыгагъ, 18 къэкълэлаагъ.

Конференциеу илофшлэн хэлэжыагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм культурэмклэ, унагъом илофхэмклэ ыкли общественнэ организациехэм лоф адэшлэгъэнымклэ Комитетым итхьаматэу **Е. И. Саловыр**, Пшызэ къэээкъыдзэм и Мыекьопэ отдел иатаманэу **А. Даниловыр**, Пшызэ къэээкъыдзэм иатаман иупчлэжыгъоу **С. Ивановыр**, гуманитар ушэтынхэмклэ Адыгэ республикэ институтым ипашэу **Б. Бырсыыр**.

Зигъо лофтхыабзэр кызылуи хыгъ ыкли зеришагъ гуманитар ушэтынхэмклэ Адыгэ республикэ институтым адыгэ-славян культурэ зэпхыныгъэхэмклэ иотдел ипашэу **Наталья Денисовам**. Ащ кылуагъ къэ-

зэкъ культурэм ифестиваль кыдыхэлъытагъэу, 2008-рэ илээсым кыщегъэжыагъэу зэхашэрэ конференциеу имэхъанэкли ишъуашэкли нахъ зы-зэриушхурэр, хэлэжыагъэрэ япчъагъэ зэрэхашорэр, темэ инхэу тарихъ лъэпсэ куу зилэхэр агъэунафызэ, тарихъ шлэныгъэм зэрэхашорэр. Мы институт дэдэм ипашэ игуадзэу, тарихъ шлэныгъэхэмклэ докторэу, профессорэу **Пэнэшъу Аскэр** шуфэс псэлъэ клэкли кышыгы, конференциеу итемэ утегушылэныр, зэхэпфыныр, шыпкъэр бгъэунафыныр, апэрэ дунее заом хэлэжыагъэ дзэкълэлхэм — къэээкъи, адыги, нэмыкли япсэемыблэжыныгъэ зыфэдагъэр клэбгъэтхыныр шлэжыр зыгъэпытэшт мэхъанэ илэу ылытагъ.

Ащ кыкылэпкылоу шлэныгъэ конференциеу хэлэжыагъэрэ апэрэ дунее заом илэныкыо зэфэшъхьафхэр кызылотыкырэ

гушылэхэр къашыгъэх. Зэрэхагъэунафыкыгъэмклэ, апэрэ дунее заом хэгъэгу ушэтэклохэм ятарихъ лофшлагъэхэм ифэшшошэ уасэрэ чыплэрэ щаубытыгъ. Мыщ дэжыым ащ хэлэжыгъэ лъэпкъхэм язэгурьло-зэрэлыгъэ, яхэгъэгу шульэгъу зэрэныгъэр, псэемыблэжыныгъэу ахэлъыгъэр щыбгъэзыенэу зэрэщымытыр клэбгъэтхыгъ. Лъэпкъым илэхъужыныгъэ закьоп кыдылэлытэгъэн фаер заом ехылаагъэу угушылэ зыхъуклэ, а уахътэм изытетыгъэр — экономикэ, дзэ, политическэ лъэныкыохэмклэ зэрэхылыгъэ дэдагъэр, ау цымылэ амалыбэм ашъхьапырыкыхэзэ, Хэгъэгур зыухъумагъэхэр, шыпкъагъэу ыкли лыблэнагъэу зэрэхашорэр зэрифэшъуашэу тхыжыгъэныр,

(1914 — 1918) мы уахътэмклэ угоиэгъэп, джащ фэдэу, тарихъ къэкълэпэ-лэубытыплэ дзэкълэлы писъмэхэри шылэхэп.

Шлэныгъэ-практическэ конференциеу мыгъэцэкълэгъэ лофыбэр дэгъэзжыгъэныр кыдылэлытэщытыгъ, анахъэу Темыр-Кавказ шольпырымклэ. Конференциеу кышыралотыкыгъэ гупшысэхэр адыгэхэм, кышъхьэчлэхэм ыкли къэээкъхэм язэдэлорышлэныгъэ, дзэкълэлыкыу шапхъэм иискусствэ, Мыекьопэ черкес полкым, ныбжыкълэ патриотическэ плуныгъэр гъэлэшыгъэным, апэрэ дунее заом илэхъан къэээкъ фольклорым изытет зыфэдагъэм афэгъэхыгъагъ. Лъыхъон-къэгъотын лофыр зэрэкълэкырэ ыкли Адыгеим Георгиевскэ ка-

кылотыкыгъэныр ишыклаагъэу альэгъугъ. Апэрэ дунее заом илэхъан Урысыем хэхъэрэ цыф лъэпкъхэм азыфагу илэ зэфышчытыкълэхэр — зэгурьлоныгъэр, зэдэлэжыныгъэр, непэрэ мафэхэмкли щысэ хъухэрэр анахъ кызынэфагъэхэр. Къэээкъхэмрэ адыгэхэмрэ аблыпкэ зэгъэкъугъэу зэо ма-шолм хэтыгъэх, якыни, яхыпты зэфэдэу зэдагошгъ. Хэгъэгум фырялэ шыпкъагъэр къагъэлэгъуагъ.

Арэу щытми, мы культурэ лахыр икыоу зэхэфыгъэу кылотыкыгъэу щытэп, къэээкъ ыкли адыгэ дзэ фольклоры

валерхэм шлэж пхъэмбгъухэр кызырафышчызэлуахыхэрэр кышалаагъ. Джащ фэдэу къэээкъ музейхэм ялофшакли ахэм афэгъэзэгъэ лэшыхъэтэхэм къа-лотагъ. Конференциеу апэрэ дунее заом зэдыхъыгъэ цыф лъэпкъыбэмэ языкыныгъэ-псэемыблэжыныгъэ гъэунафыгъэ-нымклэ, шлэж афэшыгъэнымклэ лъэбэкъу гъэнэфагъэхэр ышыгъэх. Мы лофыр тапэкли лъагъэкълотэшт ыкли тарихъ нэклуб-гъохэм ячылпи, ауази арагъэ-гъотыжыны ямурад.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.
Сурэтхэр лэшыны Аслъан тыхыгъэх.

Хъызыр игумэклхэр джэдджэхьаблэхэм дагошчы

Непэ зигугъу къэтшыштыр Мыекьопэ районым игупчэу Тульскэм дэт хъызмэтшлэплэу «Радуга» зыфилоу Джармэкъо Хъызыр ипашэр ары. Ащ хэтэрыкл пасэхэм, пхъэшхъэ-мышхъэ зэфэшъхьафхэм якъэгъэкълэнылэ илээпчъагъэ хъугъэу гъэхъэгъэшлэхэр зеришыхэрэм, лэклиб къэралхэм ашагъэ-федэрэ шыкълэклэхэм атэтэу ахэр зэрэщэгъэбагъорэм афэгъэхыгъэ тхыгъэхэр мызэу, мытлоу республикэ гъэзетхэм, нэмыклэхэм къарыхъэу хъугъэ. Ащ фэдэ гъэхъагъэу «Радугэм» ышыхэрэм, хъызмэтшлэплэм ипашэу Джармэкъо Хъызыр ипашэр зэралорэм Теуцожь районым ит къуаджэу Джэдджэхьаблэ ицлыкыи, иини рэгъушхох, клэпэр агъэлэплэ. Сыда плэмэ Хъы-

зыр мы къуаджэм щыщ, щаплугъ, щеджагъ, яни щэпсэу.

Ежыри икьоджэ гупсэ щыгъупшэрэп, уахътэ кызышхыкырэм къэкълэ, ихъяри делэты, икыни дегошчы. Кьоджэдэхэр зыщегуалэхэрэм нэгъулоу къапэгъоклы, фэлъэкълыштыр къафешлэ, къегъэразэх. Футбол командэм хэт клэлэхэм спорт шъошэ 15 кызырафисэфыгъагъэр ахэм ащыгъупшэрэп. Чылэм дэт сымэджэщым, зыщеджэгъэ еджаплэм ялыкълэхэр зегуалэхэм, ялъэу къафигъэцэклагъ. Кьоджашъхьэм щылэ къэхалхэм унэ дашыхъан зэхъум къаделэгъ, чыгъ цыкълэхэр фаехэм къарытыгъэх. Нэмыклэ илэныгъоу зигугъу къэпшыныу джыри щылэр бэ.

Ау арэп мы тхыгъэр къэдгъэхъа-зырыныр кызышхыкыгъэр. Джармэкъо Хъызыр ишлэлаагъэхэм ащышхэм ягугъу къэтшыныу зыкълэхъугъэр «Шлу шлэ псым

хадз» адыгэхэм зэралорэм шыпкъагъэу хэлъыр къэдгъэлэжыгъонэу ары. Хъызыр илофшлэплэклэ чыплэ гузэжыогъу зефэм, кьоджэдэхэрэ илэныгъэу ащ зэрэфэхъуштырэм зэдеусагъэх.

— Жьоныгуаклэм и 1-м тикьоджэгъу Джармэкъо Хъызыр зыщыпсэурэ Мыекьопэ районым ошъушхо кышхыгъ, — кытфелуатэ Джэдджэхьаблэ чыплэ коим ипашэу Хъашхъуанэкъо Мыхъамэт. — Анахъэу ошъушхом зыгъэ екыгъэхэм ащыщ Хъызыр зипэщэ «Радугэри». Помидор, нэшэбэгу ыкли нэмыкл хэтэрыкл пасэхэр кызышхыкыгъэхэр ухъумэгъэ фэбаплэхэм апчэу ахэлъыр зэкълэ ошъум зэхигъэтэкъуагъ. Кызыралытагъэмклэ, зэрарэу хъызмэтшлэплэм ышыгъэр миллион 37-м ехъу. А къэбар гухэкълэр зызэхэтэхым, телефонклэ бэ Хъызыр фытеуагъэр. Сэри зылу-гъакли илэныгъэу тыфэхъун зэрэтлэ-кыштыр зызгъэшлагъ.

Ащ ыуж башэ тырамыгъашлэу Джэдджэхьаблэ иклэлэ ныбжыкълэ 15 фэдиз зэрэугъойхи, тхъаматэр япашэу, машинитфклэ Тульскэм нэсыгъэх. Сыхъатыр 9-м рагъажы, пчыхъэ охъу-фэ апч зэхэкъутагъэу фэбаплэхэм ачлэпыр къаугъоигъ, къачлашчыгъ, мет-

ришъэ фэдиз зыкылыхъэгъэ фэбаплэр къагъэкъэбзагъ. Зэкълэ кыуагъэхэм альэкли къамыгъанэу лоф ашлагъ. Ахэм ащы-щых Блэнэгъапчлэхэу Къэлэшъау, Мыхъамэт, Хъутхэу Казбек, Налбый, Азэмат, Мыгъухэу Адам, Аслъан, Хъашхъуанэкъохэу Ахъмэд, Айдэмыр, еж Хъызыр иунэкъошхэу Хъазрэт, Мурат, Юр. Кызырэталаагъэмклэ, ишыкълэгъэ хъумэ, джыри клонхэм фэхъазырых.

— Тэри ащ тышылаагъ, къуаджэмклэ апэрэ илэныгъэу «Радугэм» езытыгъэр тэри, — ело нэужым гушылэгъу ты-зыфэхъугъэ Дэрбэ Мэджды. — Джармэкъо Хъызыр ышнахыжъ Юныс иклэлэу Азэмат тшыгъогу, тызэдеджагъ. Арыти, зэныбджэгъухэмклэ — Хъоклон Аслъан, Апсэлямэ Руслъан, Нэхэе Адам, Гъукълэп Рустам, сэри — ты-кыи мэфэ реным ащ лоф кышытышлагъ.

Джауштыр игъэхъагъэхэмклэ бэмэ зэлъашлэрэ хъызмэтшлэплэу Джармэкъо Хъызыр зипашэм джэдджэхьаблэхэр делэх, яклэлэ плугъэу чыплэ кыин ифа-гъэм илэныгъэу фэхъух, илофхэр кы-зэрэфагъэпсынклэштым зэралэклэу пылтых.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Упчлэжьэгухэм, зэфэхьысыжьхэм уагъэгуазэ

Адыгэ Республикэм гуманитар ушэтынхэмкІа институтэу КІэрэщэ Тембот ыцІэ зыхьырэм философиер социологиер апыл отделэу шылажьэрэм «Динамика социально-демографической ситуации Республики Адыгея» зыфилорэ коллективнэ монографиер кыдигэкІыгъ. Отделым 1997-рэ илъэсым кышыублагъэу 2012-рэ илъэсым нэсэу социологическэ ушэтынхэу, упчлэжьэгуу ышлыгъэхэр зэфэхьысыжьыгъэхэр кыдэхьагъэх.

Анахъэу тхылъыр зыфэгъэхьыгъэр Адыгэ хэкум ис цыфхэр зыгъэгумэкІыхэрэ Іофыгъохэу зыклэупчлэгухэр зэрэзэфэхьысыжьыгъэхэр ары. Монографиер пычыгуибли мэхъу. **Апэрэ пычыгъор** зыфэгъэхьыгъэр цыфхэр хэпхэрэ 1922-рэ илъэсым кышыублагъэу 2011-рэ илъэсым нэсэу зэхьокІыныгъэу фэхьугъэр диаграммэ зэфэхьысыжьыгъэхэр ары. Ащ нэмыклэу апэрэ пычыгъом кыелуатэ фэхьыгъэ хэгъэгу кыкІыжъхи Адыгэ хэкум кызыгъэзэжьыгъэхэм, хэкум шыпсэурэ цыфхэм еплъыклэу афырлэр.

Ащ фэдэу апэрэ пычыгъом кошхэрэм афэгъэхьыгъэ упчлэгуу цыфхэр зыгъэгумэкІыхэрэ диаграммэхэмкІа кыушыхьатэ, зэфэхьысыжьыгъэхэр кыгъэлъагъэ.

ЯтІонэрэ пычыгъор социальнэ-политикэ Іофыгъоу Адыгэ хэкум кыхьухьэхэрэм цыфжыгъэхэм еплъыклэу афырлэм фэгъэхьыгъ. Мы социологическэ упчлэжьэгуу кылытэгухэр: коррупциер, лэжыпкІэр зэрэмаклэр, социальнэ Іофыгъом ылэныкыкІа цыфхэр икыоу ухьумагъэхэу зэрэщымытыр, нэмыкІхэри.

Социологическэ ушэтынхэм кызыгъэлъагъэуагъэмкІа, зэупчыгъэхэ нэбгырэ 359-м шыцэу адыгэхэр (процент 40 мэхъу) анахъэу зыгъэгумэкІыхэрэ адыгабзэрэ лъапкымерэ якыуэхъу мэн. Мы упчлэм анахъэу ыгъэгумэкІыхэрэ ныбжыкІэхэрэ зыныбжы илъэс 50-м емыхъугъэхэрэ.

Анахъэу цыфхэр зыгъэгумэкІыхэрэ ащыц ныбжыкІэхэу машинэ зэутэкІхэм ахэкуадэхэрэм япчъагъэ зэрэхьахьорэр. Ащ фэдэ тхьамыклагъохэм кыныгъоу кызыдахьырэм ыпкы кыкІлэу адыгэ зэфэхэ зэхашчэу бэ кыкІлэлъагъэр.

Адыгэхэр зыгъэгумэкІыхэрэм ащыц экономикэм изытети, арэуцтэу алытэ зэупчыгъэхэм япроцент 25-мэ. Адыгэ Республикэм кылыжьырэ мылкъумкІа зылыгъыжытэ, истатус ыгъэпытэнэу, Урысые Федерацием ишъолъырэу псэунэу фаер бэ.

Ящэнэрэ пычыгъор зыфэгъэхьыгъэр адыгабзэм изэгъэшлэн Адыгеим мэхъанэу шыратырэр ыкІи ар адыгэхэм зэрэзэрагъашлэрэр ары. Мы Іофым философиер социологиерэклэу отделым ишлэныгъэлэжхэр 1993-рэ илъэсым кышыгъэжыгъэхэр лъаплэх, социологическэ упчлэжьэ-

гъухэр бэрэ ашых, гъэсэнгъэмрэ шлэныгъэмрэ апыл Министертвэм кыаритыгъэ кыбархэр зэфэхьысыжьыгъэх. 1993-рэ илъэсым кышыгъэжыгъэхэр адыгэхэу адыгабзэр зыгъэагъэхэрэм япчъагъэ хэхъагъ. Аужырэ упчлэжьэгуу кыгъэлъагъэуагъ: адыгабзэм рыгушылэхэрэм ыкІи рытхэшыгъэхэрэм япчъагъэ процент 68-м нэсы (ащ ыпэкІа ашыцтыгъэ упчлэжьэгухэм кыгъэлъагъоштыгъэр процент 40, 18); адыгабзэм рыгушылэхэу, ау хьатэу рытхэнхэ зымылгъэкІхэрэм япчъагъэ процент 24-рэ (ащ ыпэкІа ашыцтыгъэ упчлэжьэгухэм кыгъэлъагъоштыгъэр процент 10,25-рэ); адыгэхэу адыгабзэ зымылгъэхэрэм япчъагъэ процент 2 хьурэп (ащ ыпэкІа ашыцтыгъэ упчлэжьэгухэм кыгъэлъагъоштыгъэр процент 2, 5-рэ).

Мыц нэфэшхьафэу кІэлэ-цыкІу Іыгыплэхэм адыгабзэр зэрэащызэрагъашлэрэр, адыгабзэр языгъэшлэрэ кІэлэагъаджэхэм япчъагъэ илъэс заулэм кыкІоцІ зэрэзэокІыгъэр диаграммэхэмкІа тхылъом икыу фэдизэу кыгъэлъагъэ.

Яплэнэрэ пычыгъом кыелуатэ Адыгэ Республикэм шыпсэухэрэр диным зэрэпылхэм

илоф изытет. Адыгеим изэхьокІыныгъэхэр социологическэ упчлэжьэгуу 2011-рэ илъэсым ашыгъэм дэгъоу кыгъэлъагъэуагъ. Уплэагъэхэр ашыхэ зэхъум диным пыл цыфхэм, районхэм ащыпсэурэ ефэндхэм, муфтихэм алуагъэх, шхьэихыгъэу адэгущылагъэх.

Адыгэхэм япроцент 80-м быслымэнэу залытэжы. Процент 10-м ехьурэр ехьырэхьышагъ кылоштым. Ахэм джыри ашлэрэп динэу зыхэтхэр, чыристан диныр арыми, ислам диныр арыми. Экспертхэм кызыралауагъэмкІа, быслымэн процент 2-м кышыгъэжыгъэхэр процент 5-м нэсэу мэхьытым макІо. Экспертхэу авторхэр гушылэгуу зыфэхьыгъэхэм кызыралорэмкІа, Адыгэ Республикэр пштэмэ, ислам диным илоф изытет уигъэрэзэнэу шыт, арэу шытми, гумэкІыгъо Іофхэри кытэджык. Тхьэм шлошхьуныгъэ физилэр нахьыбэ мэхъуми, адыгэ чылэхэр пштэмэ, цыфхэр кыадэкІых быслымэн динми, адыгэ хабзэми адырамыгъаштэу...

Ятфэнэрэ пычыгъор зыфэгъэхьыгъэр лъапкы культурэ Іофшлэлэхэу тыхэку итхэр арых. Чылэхэм яклубхэм, культурэм иеджаллэхэм Іоф зэралэрэр, игыкІотыгъэу социологическэ ушэтынхэм кыгъэлъагъэуагъэхэр диаграммэхэмкІа зэфэхьысыжьыгъэх.

Яхэнэрэ пычыгъом адыгэ шэн-зэхэтыкІэхэм изытет уащегъэгуазэ. Дунаим зэхьокІыныгъэу фэхьухэрэм апкы кыкІлэу бэ мыхьухэрэ лъапкыхэм яшэн-хабзэхэр чІанэным ишынагъо шы. Арэуцтэу зыкІэхьурэр зэрагъэшлэнэу авторхэм 2009-рэ илъэсым кышыублагъэу 2010-рэ илъэсым нэс ушэтынхэр ашы-

гъэх. Адыгэ кыралыгъо университетым икыутамэу Кошхьаблэ дэтым икІэлэагъаджэхэмрэ студентхэмрэ ащ хэлэжыгъэх, ахэр нэбгырэ 300-мэ яупчлыгъэх. Адыгэ хабзэр зыфэдэр, ар зэрагъэфедэрэр, адыгэ хабзэм кыдылгъытэрэ шапхьэхэр, шэн-зэхэтыкІэхэу непэ кызынэсыгъэм Кошхьаблэ районым шыпсэухэрэм агъэфедэхэрэр, зекІокІа-шыкІэхэу нахьыжхэм кыахьнагъэхэр зэрагъэшлэгъэх. Социологическэ упчлэжьэгуу кызыралауагъэмкІа, адыгэхэм шэн-зэхэтыкІа хабзэхэр чІанэ-гъэхэу шытэп, ау непэрэ шыла-кІэм диштэу ахэр зэхьокІыгъэ хьугъэх...

Аужырэ яблэнэрэ пычыгъор зыфэгъэхьыгъэр адыгэ диаспорэр ары. Адыгэхэу Іауау кыралыгъом кыкІыжъхи тыхэку кызыгъэзэжьыгъэмэ япчъагъ, ахэр зышыпсэурэ чыплэхэр, адыгэхэу нэмыкІ хэгъэгу шыпсэухэрэр зыфэдизыр, ахэм адыгэ хабзэхэр кызыралауагъэмрэ шыкІлэр.

Тхылъым Іоф дэзышлагъэхэр: Адыгэ Республикэм гуманитар ушэтынхэмкІа институтэу КІэрэщэ Тембот ыцІэ зыхьырэм илофшлэлэхэу Хьанэхъу Руслэн (философие шлэныгъэхэмкІа доктор), ДелэкІо Людмил (социологие шлэныгъэхэмкІа кандидат), Пятакова Татьяна (научнэ Іофыш), Хьот Ирин (социологие шлэныгъэхэмкІа кандидат).

Монографиер нэлуасэу зыфэшылы зышлоигъохэм институтым, АР-м и Лъапкы, научнэ тхылъеджаллэхэм ащагъотын альэкІышт.

ГЪУКІЛІ Зухра.
Гуманитар ушэтынхэмкІа Адыгэ республикэ институтым инаучнэ Іофыш.

Зы писъмэ тигъэшлыгъэ гупшысэхэр

Бэмышлэу тигъэзет Лъэустэн Борисэ фэгъэхьыгъэ тхыгъэу кыхиутыгъэм «Саугъэтэу агъэуцугъэм Шыханчэрыехьаблэ шыцхэу заом хэлэжыгъэхэм ацІэхэр тетхагъэх» ылоу хэт. Ащ еджэгъэ Іэшыніэ Сэфэрбий редакцияем писъмэ кыфитхыгъ, саугъэ-тыр зыфагъэуцугъэр Хэгъэгу зэошхом шыфэхьыгъэхэу, кызымыгъэзэжьыгъэхэр арэу зэрэщытыр ащ кышцло. Шыпкыэр Ілоштмэ, чылэ цыкІлэм дэкІыхи Хэгъэгу зэошхом хэлэжыгъэхэм зэкІэм ацІэхэр саугъэтым шыхэмыутыгъэнхэр тшлагъэп. Арышъ, ащ лъэкыуацІэу шыхэутыгъэхэр зытетым тетэу Сэфэрбий кызырэтфитхыгъэр ыкІи зэрэтигъэшлагъэр тигуапэ, «тхьауегъэпсэу» етло.

Типсэуплэхэм, зэкІ Іломи хьунэу, заом хэтыгъэхэм янэ-пэплэхэу саугъэтхэр, стеллэхэр, мемориалхэр адэтых. Ау ахэм нэмыкІа техакІохэм кыта-шыллэгъэгъэ зэо мэхъаджэм хэтыгъэ пстэуми ацІэхэр атетхагъэхэп. Джащ тыригъэгупшысагъ писъмэм.

Заом хэклодагъэхэм яшлэжы тымыгъэкІосэныр егъэшлэрэ хьакъэу тэ зэкІэми ттелъ. Джащ фэдэу, ащ шызэогъэ пстэуми ацІэхэри тшлэнхэ ыкІи дгъэлэплэнхэ фауу шыт.

Кызыгъэзэжьыгъэхэри кызымыгъэзэжьыгъэхэри заом Іу-тыгъэх, зэготэу пыим езуагъэх. ЗэолІ пэпчъ хьадэгъум ынэгъу

кІэплэагъ. Зинасыл кымыхьыгъэхэр зэуаплэм шыфэхыгъэх, кыкІожыгъэхэм япсауныгъэ зэщыкыогагъ, апкышъолхэм улагъэхэр ателыгъэх, дунаим тетфэхэкІа ахэм агъэгумэкІыгъэх. Зэоуж илъэхэри псынклагъэхэп. Чэщи мафи ямылэу ядэжъ кызыгъэзэжьыгъэхэм колхоз Іофхэр агъэцкІагъэх, кыралыгъор ылэу тэ-зыгъэуцожьхэрэм ялэрэ сатырхэм ахэтыгъэх. Жьагъэх, пхьагъэх, былымхэр алыгъыгъэх, лэжыгъэр кыагъэкІыгъ, сабийхэр аплугъэх, рагъэджагъэх. Заом кышалэжыгъэ бгъэхалхьэхэм Іофшлэным гъэхьагъэхэр зэрэ-чашлыгъэхэм пае кыралыгъом

кыафигъэшъошагъэхэр агуагъэхьагъэх. Ахэр цыф пытагъэх, цыф кызырэкІо шырытыгъэх. Кынэу зэпачыгъэм емыллытыгъэу, «заом сышылагъ» алоу шысыгъэхэп, пыим зэрэпэуцужыгъэхэри зымы фаушлшыгъэп, илыгъэу игугъуи ашыгъэп. Ары пакІошъ, сыд фэдэрэ бгъэхалхьэу кыратыгыи зыхэзымылхьэщтыгъэхэр нахьыб, тлэкІуи атеукІытыхьэхэрэм фэдагъэх. Лыгъэ-пытагъэр зишэныгъэхэм заом зэрэхэтыгъэ илъэхэр ушэтыпІа илъэхэу, хэгъэгум ыпашхьэу шагъэцкІэгъэ япшэрыл лъапІэу алытэщтыгъ.

Мары Сэфэрбий иписъмэ кышетхы Шыханчэрыехьаблэ

шыцэу нэбгырэ 98-рэ Хэгъэгу зэошхом кызыежъэм зэрэда-шыгъагъэр. Ахэм ащыцэу псаоу кызыгъэзэжьыгъэр 47-р ары, 51-м апсэхэр атыгъэх. Заом хэлэжыгъэхэм ащыцэу непэ псаоу кыэнэжыгъэр нэбгыритІу. Джащ фэд кыуаджэ пэпчъ, заом хэ-тыгъэ цыф зыдэмысыжъхэри шыцэх. Псаоу кыэнэжыгъэри мэкІэ дэд. Ахэм такыпкыры-кІымэ, яфэшъуашэба нэмыц те-хакІохэм апэуцужыгъэ пстэу-ми ацІэхэр саугъэтхэм атет-хэгъэнхэр, кыалэжыгъэба тизэ-олхэм ащ фэдэ шхьэкІафагъэ!

Тыгу кыэдгъэкІыжъын тыхэ-гъэгу саугъэтхэр зыцагъэуцугъэхэ я 60 — 70-рэ илъэхэр. Ащы-гъум коммунистхэм ятетыгъо пытагъэ. Саугъэтым зыцІэ ты-ратхэцт цыфхэр «шыбзэ нэ-дым» яшыпкыэу кІагъэкІышты-гъэх. Заом кымыкІыжыгъэхэм ащыцхэу зыцІэ чэзыум хамыгъэ-уцагъэхэр шыцэх, ар хэгъэкІи, «Шлэжым итхыт» зыфилоу томи 4 хьоу Адыгеим кышыдагъэ-кІыгъэм, кыаукІыгъэхэми, псаоу кыкІожыгъэхэми, зыцІэ да-мыгъэхьагъэхэр ахэтых. Уш-хьагъоу афэхьыгъэхэр зетекІых. Кыбархэр аугъоихэ зэхъум гугъуемыллыгъэри макІлэп.

Илъэс заулэкІа кыралыгъо тынхэм зыбгъэ кыагъэаиштыгъэ тицыф лъапІэхэр тиунагъохэм арыл сурэтыжхэр ары зы-щылтэгушъунхэу кытфэнэщтхэр. Арэу зыхьукІа, заор амы-лэгугъэми, ащ хэтыгъэ ятэ-

хэмрэ ятэжъхэмрэ кызылыгъэ-жыгъэ ялфыгъэхэр дунаим те-тыфэхэкІа, чышхьашом тыкы-техьоним паекІа зыпсэ емыб-лэжхэу, шхьафитныгъэмрэ ма-мырныгъэмрэ кыахьумэнхэм фэшІ Хэгъэгу зэошхом зилахь хэзылхьыгъэ пстэумэ апае ти-псэуплэхэм адэт саугъэтхэм ахэм ацІэхэр хьадгъэутынхэу кыттефэ. КІау тымышлыщтхэми, агъэуцугъахэхэм ятэжъугъэгъэ-ушъомбгъу.

Ащ мэхъэнэ ин иІ. Непэрэ саугъэтхэм сабийхэр закІэры-хьэхэкІа, ащ тетхагъэхэм хэти ежъ ылыэкыуацІэ фэдэ ахэтимэ елошъ лэхъу. Ахымылгъагомэ, ыгу кыо, зыпэкыоцІэгъу кызы-гъотыгъэм ехьуапсэ. Ежъ ятэ-жыи, ащ ышыхэри заом шылагъэх, гъэхьагъэхэри чашыгъэх, ау ахэр зэкІэми альэгъухэу са-угъэтым тетхагъэхэп. Джыри са-бийми, шъэожьыем зэрэхуль-фыгъэр, зэрэхуьмаклор ащ дэ-жым ыгу кышъэушы.

Заом хэтыгъэ цыф пстэу-ми ацІэхэр кыоджэ гупчэхэм арыт саугъэтхэм атеттхэнхэу амал тиІ. ЗыцІыф гупсэ зэо мэшлуаем хэтыгъэхэри, лъэкІ зилэу чылэхэм адэхэри, унэ Іофшлэлэхэр кызылэузыхыгъэ-хэри, кыралыгъо пашэхэри, аужыпкыэм, гукІэгъурэ шыпкыа-гъэрэ зыхэлъ цыф пстэури мы Іофыгом кыхэлэжъхэу тэгугъэ. Ар шыпкыэр пкыэу кызышы-уцурэ уахьтэ зэкІэми тфэхьышт.
ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

Дэхагъэм, шлушлэным феплүх

A black and white portrait of a woman with dark, wavy hair, smiling slightly. She is wearing a checkered shirt with a dark vest over it. The background is plain and light-colored.

Хьатитэ Гоцмафэ амал зэ-
фэшъхьафхэр ешлэх ыкли илоф-

Сурэтым итыр: **Хьатитэ Гош-
маф.**

Тарихым **щыщ** **пычыгъохэр**

ХЪУЩТ Щэбан.

ПЕНСИЕХЭМКІЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Пенсиехэм яхьылэгъэ формулаклэр упчлэхэмрэ джэуапхэмрэ атегъэпсыкыгъэу

Пенсиехэм яхьылэгъэ зэхьоклыныгъаклэхэм яположение шъхьалэхэр ыкли хэбзэгъэуцугъэм клэу ыгъэнафэхэр республикэм шыпсэхэрэм агурьгъэлогъэнхэм ехьылэгъэ лофшлэныбэ зэрэхъэ Пенсиехэмклэ фондм игъэлорышлэлэхэу Адыгеим итхэм яспециалистхэм. Ахэр цыфхэм алуکلэхэ зыхьуклэ нахьыбэрэ къащатырэ упчлэхэм, ашлогъэшлэгъонэу щытхэм, 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу клэм тегъэпсыкыгъэу пенсиехэр къызэралъытэхтхэ ыкли пенсие фитыныгъэхэр гъэпсыгъэхэ зэрэхъушт шыклэм мытхыгъэр яхьыллагъ.

Упчлэ. Цыфхэм япенсие фитыныгъэхэр клэм тегъэпсыкыгъэу къэлъытэгъэнхэм сыда зыкла-техъэхэрэр, ар ищыклэгъэ шыпкъэу щыта?

Джэуап. Непэ лофшлэнымклэ ныбжьым тельытэгъэ пенсиер зыфэдиизытхэр апэрапшлэ зэльытыгъэр цыфым лофшлэн къезытырэм шлок зимылэ пенсие страхованием тегъэпсыкыгъэуи лофшлэм фитыгъэ страховой

тынхэу зэлуклагъэхэр зыфэдиизыр ары. Мыщ дэжым цыфым лофшлэнымклэ стажэу илэм мэхъанэ ратырп. Пенсиехэр клэм тетэу къэлъытэгъэнхэм ар пенсие фитыныгъэхэм атегъэпсыкыгъэнэу егъэнафэ. Нэмыклэу къэплон хъумэ, нахьыбэрэ лоф зышлэнэу зыгъэнафэхэрэм яшлогъоныгъэхэм адиштэу шэпхьа-клэхэр гъэпсыгъэх.

Упчлэ. Пенсие формулаклэр джы агъэфедэрэм сыда нахъ шъхьалэу зэрэтеклырэр ыкли зэрэнахъ дэгъур?

Джэуап. Нахъ шъхьалэу зэрэтеклырэр пенсие фитыныгъэхэр джы сомэм темьтэу балл шыклэ-клэ къызэралъытэхтхэр ары. Ащ ишлуагъэклэ цыфым пенсием пае мылькоу зэлугъэагъэу шлогъэ нахъ ин хэлъэу къэухъумагъэ мэхъу. Енэгугъо сомэм 2015-рэ ильэсым щэфэклэ амалэу илэр, гушылэм пае, 2030-рэ ильэсым илэштым фэмьдэштклэ. Баллым уасэу илэр ильэс къэс къэра-лыгъом ыгъэнафэхт ыкли ильэс къэс нахьыбэ хъушт. Ащ имы-закъоу, ыныбжь къызысыгъэм

ыуж лофшлэныр лъыгъэагъэу нахъ класэ хъугъэу цыфыр пенсием зэрэагъэу ильэс пэпчъ тельытагъэу (ар ильэси 10-м нахьыбэн ыльэкыштэп) хэгъэхъожь шлуафтын коэффициентхэр къыфыагъэхъожьых. Гушылэм пае, ыныбжь къызысыгъэм ыуж джыри ильэсищэ лоф ышлагъэмэ, зэмыхъокыштэу гъэпсыгъэ тынэу къыратытхэр процент 19-клэ, страховой пенсиер процент 24-клэ нахьыбэ хъуштых.

Упчлэ. Пенсие коэффициентхэр къалъытэхэ зыхьуклэ сыд фэдэ еклонлаклэ агъэфедэштэ?

Джэуап. 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу цыфым лофшлэгъэ ильэс пэпчъ тельытэгъэ пенсие коэффициентхэр е баллхэр фагъэуцутхы. Ар зыфэдиизыр ельытыгъэшт ильэсэу къызэринэ-кыгъэм физическэ лъапсэклэ лоф зышлэрэм фэдэу къылэклэ-хъагъэм техъорэ хэбзэлахъэр хэмыгъэагъэу лэжъапклэу къыратыгъэр зыфэдиизым цыфым лофшлэн къезытырэм страховой лахъэр зыхыубытыкырэ лэжъап-

клэр ыкли лофшлэнымклэ стажэу илэр нахьыбэ къэс пенсиемклэ баллхэу зэлуклэхтхэр нахьыбэ-щтых. Ялэжъапклэхэр зэфэди-зыхэ зыхьуклэ а коэффициентхэр (баллыр пенсием мыльку зыщызэлугъэагъэу лахъэу илэр зэлугъэагъэагъэу зыгъэнафэгъэм иехэр нахьыбэщтых. Мыльку зыщызэлугъэагъэу лахъэу пенсием илэр зэлугъэагъэагъэу зыгъэнафэгъэхэм нэбгырэ тельытэу ильэсым тегъэпсыкыгъэу пенсие коэффициент анахьыбэу афагъэуцурэр 10-м ыкли пенсием мыльку зыщызэлугъэагъэу лахъэу илэм страховой тынхэр проценти 6-м тегъэпсыкыгъэу хэзыгъахъэхэрэм афагъэуцурэр 6,25-м ашлокыштэп.

Страховой пенсиер къалъытэ зыхьуклэ ильэс пэпчъ тельытэгъэ коэффициентхэр зэхагъэхъожьых ыкли ащ хагъэхъожьых страховой палъэм (дзэм къулыкъу зэрэахъыгъэ, клэлэцы-клум, сэкъатныгъэ зилэ клэлэцы-клум, зыныбжь ильэс 80-м ехъу-гъэм яфэло-фашлэхэр загъэцэ-клэгъэ палъэхэм) ательытэгъэ хэушъафыкыгъэ коэффициентхэр ыкли пенсием зыкложтхэ палъэр зэрэзэахъагъэм тельытэгъэ баллхэр хагъэхъожьых.

Упчлэ. Страховой пенсие ягъэуцугъэным сыд фэдэ шэпхьа-клэха пылхэр?

Джэуап.

1. Пенсие ныбжь (хъульфыгъэ-хэмклэ ильэс 60, бзыльфыгъэ-хэмклэ ильэс 55-рэ) уилэн фае.

2. Лофшлэнымклэ стаж икыу уилэн фае.

3. 2015-рэ ильэсым лофшлэ-нымклэ стажыр ильэси 6-у щытын фае, нэужым ильэси 10-м къыкложт тлэкы-тлэкыу хахъозэ 2024-рэ ильэсым ехъулэу стажэу ищыклэгъэщтыр ильэс 15-м нэ-сышт. 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м ехъулэу ильэс-хэм ательытэгъэ коэффициент зэхэгъэхъожьыгъэхэр 6,6-м нэ-сынхэ фае. Ащ ыуж ильэс къэс хахъозэ 2025-рэ ильэсым ехъулэу 30-м нэсышт.

Упчлэ. Лофшлэнымклэ пенсиеу афагъэуцугъэхэр сыдэу хъуштхэ?

Джэуап. зэклэ лофшлэнымклэ пенсиеу афагъэуцугъэхэр ыкли 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-р къэсыфэклэ афагъэуцутхэр формулаклэм тетэу къалъытэ-жыштых. Ащ ыуж къалъытагъэр ыпэклэ пенсионерым пенсиеу афагъэуцугъэм нахъ маклэу къызыкыклэ ыпэклэ афагъэуцугъэ-гъэ пенсие нахьыбэм тетэу пенсионерым пенсиер ратышт.

Узышлокын умылэкышт мэхъанэ шъхьалэ зилэр 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м ехъулэу цыфхэм афатхыгъэгъэ пенсие фитыныгъэхэр къызэрэ-нэжыштхэр ыкли зэрагъэцэ-клэштхэр ары.

**Пенсиехэмклэ фондм
Адыгэ республикэмклэ и
Къутамэ ипресс-къулыкъу.**

КУЛЬТУРЭМ И ИЛЭЭС

Илээс 50-м ехыкүлэ узкүлэлэ-бэжмэ, Адыгеим филармоние, искусствэхэмкүлэ колледж илагээхэп. Музыкэмкүлэ зы еджапүлэ Мыекьюапэ дэтыг. Адыгэ хэкум ипашэхэм ар кыдалытээс, неущрэ мафэм телытагызу культурум лоф шызышлэн зылы-кыштхэм ягыэхазырын пылы-гыэх.

1953-рз илээсым Адыгеим шыщ калэхэмрэ пшашэхэмрэ Ленинград дэт консерваториу Н. А. Римский-Корсаковым ыцкүлэ шытым еджапүлэ агэклогыагыэх. Купым хагыэхыагы Краснодар краим и Шапсыгэ район шапүлүгэ Хэшх Индар. Икүлэлэцкүлүгюм ащ кыныбэ зэпчыг. Тым ифэбагы, игүкүлэгу зэхышлэнэу хыгуэп. Сэнаушыгэ зыхэл калэм гурыт еджапүлэ дышэ медалкүлэ кылуыг. Консерваториу загаклом музыкэмрэ теориумрэ афэгэхыгыгэ шлэныгэ куухэр зэрыгэгютыгэ шлоигюу күлэгэаджэхэр бэрэ упчүлэжыгу ышытыгыгэ.

И. Хэшхым Адыгеим кызе-гээжыым музыковедэу Адыгэ шлэныгэ-ушэтыпүлэ институтым лоф шылагы. Лэпкү ордэхэм ятарих кылугыоитыгы. А уахтэм Адыгэ радиом иредакторэу шытыгы.

Мыекьюапэ апэрэ музыкальнэ еджапүлэу кышызылауахыгэм Ахэджэго Щэбанэ директор фашыгыагы. Ащ игуадзэу Хэшх Индар агэнэфэгыагы. Апэрэ күлэгэаджэхэм ашышыгыгэ О. Жуковар, П. Коссович, Р. Пэнэшур, В. Тузиныр, С. Щербаквар, нэмыкүлэри. Индар кызеэрилотэжыштыгэмкүлэ, еджэпүлэ зэтэгэлсыхагы, яшыкүлэгэ тхылхэр ялагэхэп. Училищым аштэштхэр кыхахынхэм фашл сэнаушыгыгэ зыхэл ныбжыкүлэхэу кыуаджэхэм, кыутирхэм адэхсэм алыхыуштыгыгэ. Щ. Ахэджагомрэ И. Хэшхымрэ яшуагыэкүлэ апэрэ илээс еджэгюм нэбгырэ 60 рагэ-джэнэу аштагы. Күлэгэаджэ училищым иеджэпүлэ класс залү кьарати, лофшлэныр ащ зэ-

Цыфмэ афапшлэрэр кьэнэжыы

Лэпкү искусствэм лэуж хэхыгэ кыфэзыгэнэгэ цыфхэм егышлэрэ шытхур кьалэжыгы. Культурэм и Илээсэу тыхэгэгу циклорэм зэфэхысыжыхэр шытэшых. Анахызу кьахэдгышыхэрэр ясэнэхат зэрэфэшыпкүэхэм дакюу, шэн-хабзэу зэрахыэрэр, ныбжыкүлэхэм шысэ зэрафэхыуэхэрэр, лэужхэр зэрапхыхэсэ, неущрэ мафэм екүлүрэ гюгур кызеэрэзэлауахыэрэр ары.

Тигэзет иныбджэгюшулоу Нэгюцу Хьамедэ кытфитхыгэм лэпкү шлэжыумрэ искусствэмрэ шызэтэгыапшэх.

рэшаублэгыагы Индар ыгэнэгушулоу кылотэжызу зэп зэрэ-зэхэхыгэр.

Илээс кьэс анахызу зыгэ-гумэкыштыгыгэхэр еджапүлэм изытет ары. Студентхэмрэ күлэгэаджэхэмрэ япчыагы хэхыштыгы. 1970-рз илээсым еджапүлэ зычлэтышт унэшхо зэтэгэлсыхагыгэр Мыекьюапэ кышызылауахыштым ехыулэу лэпкү кадрэхэм ягыэхазырынкүлэ амалэу шылэхэм хэпшыкүлэу ахэхыагы. Илэнатлэ кыгыгэтылы, Ахэджэго Щэбанэ күлэгэаджэу лоф ышлэнэу зэублэм, 1972 — 1974-рз илээсхэм Хэшх Индар училищым идиректорэу шытыгы.

Музыкэм ныбжыкүлэхэр фегэ-джэгэнхэм, Адыгеим ишыкүлэгэ кадрэхэр гэххазырыгэнхэм училищым илахышлу хышыхагы. Непэ искусствэхэмкүлэ еджапүлэхэм, творческэ купхэу «Налмэсым», «Ислэамыем», «Русская удалым», симфоническэ оркестрэм, «Ошлутенэм», «Ошладэм», театрэхэм, нэмыкүлэхэм лоф ашызышлэхэрэм еджапүлэм лэпсэшлу шашыгы.

Уипшэрылхэр дэгюу бгыэ-цакүлэхэу кыпшыхызузэ, ошлэ-

дэмышлу уилэнатлэ укылуагы-кыныр гухэкүлэ. А лээханым хэкум культурэмкүлэ игэлорышлэлэ ипашэу шытыгыгэр И. Хэшхым кьеджэгы. Зэдэгюшылагэх, пашэр кышытыхыгу. Ау кызы-хыгыгэр гурылогыагу кырылуагы илэнатлэ зэрэлуигэкылэрэр. Зы гухэкүлэм ятлонэрэ гухэкүлэр кыкүлэпкүлэуагы, күлэгэаджэ кызе-зэрыкюу Мыекьюапэ лоф шылэнэу фитыныгыгэ кыратыгыгэр.

И. Хэшхыр 1974-рз илээсым Тюмень хэкум икүлэу Сургут рагэблагы, музыкальнэ училищым идиректорэу агэнэ-фагы.

1970-рз илээсхэм Сыбыр икүлэу Сургут ушыгүпсэфыныр кын кьодыагыгэр. Кымафэр шычылы, осыр лэагүанджэм кынасы. Гьэмафэм псынжыым хэсых, хьацлэ-плагцлэхэм рэхат кьаратырэл. Сыбыр ичыдагы епхыгэ лофыгюхэр агэцэкүлэнхэу цыфхэр Сургут кьэкюх. Зышыпсэуштхэр унэхэр афигьхэрэл. А лээханым промышленностым зыкьегэлэтыгэн зэрэфаер пашэхэм дэгюу кьагурылоштыгы, кадрэхэр яшыкүлэгыагы. Ащ пае кьамыганэу музыкальнэ училищэ 1972-рз илээсым

Сургут кышызылауахыагы.

Искусствэм ныбжыкүлэхэр фэгэсэгэнхэр, неущрэ мафэм фэпүгэнхэр лофыгюу шхыалэхэу зылытыгэрэ лэшхыэтетхэр СССР хэгэгюшхом илагэх. Училищыр шэу зэтетыгы. Шапүлэ, еджапүлэ, псэупүлэ ащ хэтыгыгэ. Күлэгэаджэхэр афигьштыгыгэхэп. 1974 — 1994-рз илээсхэм И. Хэшхыр училищым идиректорыгы. Ленинград, Свердлов, Горькэм, Саратов яконсерваториэхэм кьарыкыгыгэ цыф еджагыэхэм училищыр кьагыэ-баиг.

1980-рз илээсым ехыулэу училищым зиушюмбгыгу, от-делении 3 кюу кызеуахыгы.

Цыфхэр зэригэшлунхэ, зэхичэнхэ, лофшлэклэшум кыфилэтынхэ ылыэкүлэу И. Хэшхыр шытыгы.

— Цыф пхыашэу, кыпфигыгэ-гюун шымылэу Хэшх Индар, апэрэ уахтэм, бэмэ кьашыштыгы, — кьелуатэ И. Хэшхым ригьэджагыэм ашышэу, искусствоведениемкүлэ докторэу, Москва дэт кьэралыгюу консерваториу П. И. Чайковскэм ыцкүлэ шытым икафедрэ ипрофессорэу Николай Тарасевич.

— Ау цыфышлугэ, тятэм фэдэу кытфыштыгы. Студентхэм, илофшлэгюхэм лытэныгыгэ ин кыфашыштыгы, шысэ тырахыштыгы.

2008-рз илээсым Свердловскэ хэкум кышыдыкыгыгэ тхылым Людмила Баковам кьэбар гэшлэгюхэр кышчулэуатх. Сургут культурэмкүлэ игэлорышлэлэ лоф шызышлэштыгыгэ Л. Баковам «Индар» ылоу хэушхыафигьыгэу игукьэкыжыхэр кышетхы.

Ыныбжыкүлэ кытефи пенси-ем зэкюм, И. Хэшхым Мыекьюапэ кыгыгээжыгы. Культурэм и Унэу Сургут дэтым Хэшхы-хэм яуагыо кышчагыэкүлэжыгыгэ. Зэхыхэм хэлэжэнхэу кьалэм дэхсэм ямызакюу, Тюмень, Свердлов хэхуэхэм, нэмыкүлэхэм бэ кьарыкыгыагыгэр.

Училищыр загэпсыгыгэр илээс 25-рз зэрэхурэм фэгэхыгыгэ пчыхээзэхыхэу 1997-рз илээсым Сургут шыкюагыэм Индар рагэблэгыагы, ау хылыгэу зэрэсымаджэм кыхэкүлэу ащ хэлэжэн ылыэкүлэгэп. Директорэу ялагэм гушылэ фабэхэр кышыфалуагыгэ. Депутатэу кьалэм зэрэшыадзшыштыгэм, СССР-м культурэмкүлэ и Министерствэ Шытхыу тхылыгэу кыфигьэшшоагыгэм, орденэу ыкүлэ медалэу илэхэм илофшлагы, ицыфыгыгы кьалуатэ.

И. Хэшхыр Мыекьюапэ кызе-экюжыым, Адыгеим икомпози-торхэм я Союз пшэдэкыжы зыхырэ секретарэу лоф шылагы. Гухылышлхэр илагэх, лофшлэклэ амалэу зэригэгютыгыгэр шылэ-ныгыгэм шыпхыришынэу тэри тышыгүгыштыгы, ау узэу илэм медицинэ лэшыри шокүлэн ылыэкүлэгэп.

Иунагыокүлэ, зыхэтхэмкүлэ цыфышлоу шытыгыгэ Хэшх Индар тшыгүпшэрэл. Кытхэтыгыгэмэ, ыныбжэ илээс 80 мыгэ хыуштыгыгэ. Ишушлагыэкүлэ тэгэплаглэ, непи кьыдготэу тэлытэ.

НЭГЮЦУ Хьамед.
Тарих шлэныгэхэмкүлэ кан-дидат, доцент.

Агэцакүлэрэм кьыхэхыуагы

Федеральнэ кьэралыгюу бюджет учреждениу «Росреестрэм и Федеральнэ кадастрэ палатэ» Адыгэ Республикэмкүлэ икьутамэ бэмышлэу фэлэ-фэшлэ лэпкыкүлэ шагыэцакүлэу рагэжыагы — кьэралыгюу фэлэ-фашлэхэр зыцагыэцэкүлэрэ чыпүлэм документхэр ахых ыкүлэ документ хьазырхэр алэклагыэхыагы. Нэмыкүлэу кьэплон хыумэ, мы кьутамэ инспекцистхэр тыди: цыфхэм ядэжэ, офис гьэнэфагыгэм е Адыгэ Республикэм исыд фэдэрэ чыпүлэклохэсэ, мыщ фэдэ кьэралыгюу фэлэ-фашлэхэр афагыэцакүлэ:

— амыгэкошчырэ мылькум икьэралыгюу кадастрэ учет пае документхэр аштэх ыкүлэ ахэм захэплээхэрэ нэуж документ хьазырхэр альагыэлэсыжыхы;

— амыгэкошчырэ мылькум икьэралыгюу кадастрэ хэт кьэбархэр алэклэгэхыгэнхэмкүлэ документхэр кьалахых ыкүлэ альагыэлэсыжыхы;

— амыгэкошчырэ мылькумкүлэ фитыныгыгу ялэхэр атхынхэм пае документхэр кьалахых ыкүлэ амыгэкошчырэ мылькумкүлэ фитыныгыгу ялэхэр затхыхэрэ нэуж документхэр аратыжыхы;

— фитыныгыгэхэмкүлэ Кьэралыгюу реестрэ зыкылым ит кьэбархэр алэклэгэхыгэнхэмкүлэ документхэр кьалахых, фитыныгыгэхэмкүлэ Кьэралыгюу реестрэ зыкылым хэхыэрэ кьэбархэр зэрыт документхэр аратыжыхы.

Мыщ фэдэ фэлэ-фашлэр шьоркүлэ лэрыфэгюу зыкыштыгыр Федеральнэ

кьэралыгюу бюджет учреждениу «Росреестрэм и Федеральнэ кадастрэ палатэ» Адыгэ Республикэмкүлэ икьутамэ ипунктхэу документхэр зыцаштэхэрэм ыкүлэ кьазышаратыжыхыхэрэм е муниципальнэ, кьэралыгюу фэлэ-фашлэхэр зыгыэцэкүлэрэ Гүпчэм шьуклонэу ишыклагэпыш ары.

Зэзэгыныгыгэ зэрадэшшурэм тетэу, пэшлорыгэшшэу фэлэ-фашлэм ыуасэ зышшутыкүлэ, шьуильэу кышшуфагыэцэкүлэшт. Ащ пае ишыклагыэр:

1. Пкүлэ зэрэшшутыгыгэр кьэзыушы-хыатырэ документыр яжыгэлыгэгуныр.
2. Фэлэ-фашлэр кышшуфагыэцэкүлэным пае заякэ жыгэжыныр:
— почтэкүлэ: 385021, кь. Мыекьюапэ, Юннатхэм яур., 9-д;
— факсэу 56-88-05-мкүлэ;
— электрон почтэкүлэ: fgu01@u01.rosreestr.ru зыфилорэм.

3. Фэлэ-фашлэр кышшуфагыэцэкүлэным пае зэзэгыныгыгэ зэхэжыгэуцоншыш, кьутамэм ичыпүлэ отелхэмкүлэ е нэмыкүлэ шыкүлэклэ ар алэклэжыгэуэхан фае.

Зэзэгыныгыгэм кышыдылэтыгэ палыгэхэм атетэу фэлэ-фашлэр кышшуфагыэцэкүлэшт кадастрэ палатэм илицевой счет ахышэр ижыгэжыагыгэ хыумэ.

Кьэралыгюу фэлэ-фашлэхэр зыцагыэцэкүлэрэ чыпүлэм документхэр ахынхэм ыкүлэ

документ хьазырхэр альагыэлэсыжыныхэм атегыпсыхыгэ фэлэ-фашлэхэмкүлэ уасэхэр:

* цыфхэм апае:

— документхэр зэраштэрэмкүлэ — сомэ 1000;

— документ хьазырхэр зэралыгэ-лэсыжырэмкүлэ — сомэ 1000.

* юридическэ лэпсэу зилэу лажы-хэрэм апае:

— документхэр зэраштэрэмкүлэ — сомэ 1500-рз;

— документ хьазырхэр зэралыгэ-сыжырэмкүлэ — сомэ 1500-рз.

Мыщ фэдэ фэлэ-фашлэм пае пкүлэу атырэм кьэралыгюу пошленири, кьэбархэр кьазэралэклагыэхыхэрэм пае уасэу атырэри хыхэрэл.

Хэгэгюу зоошхом иветеранхэм ыкүлэ сэкьатныгыгэ ащ хэзыхыгэхэм, а I-рз, а II-рз купым хэхыэрэ сэкьатныгыгэ зилэхэм мыщ фэдэ фэлэ-фашлэр ыпкүлэ лэамытэу афагыэцакүлэ.

Телефонхэу 8 (8772) 56-90-78-мкүлэ; 56-98-55-мкүлэ ыкүлэ Росреестрэм иофициальнэ сайтэу www.rosreestr.ru зыфилорэмкүлэ нэмыкүлэ кьэбарэу шьуишыклагыхэр кызилэклэжыгэуэхан шьулыэкышты.

Федеральнэ кьэралыгюу бюджет учреждениу «Росреестрэм и Федеральнэ кадастрэ палатэ» Адыгэ Республикэмкүлэ икьутамэ иотделэу кадастрэм епхыгэ лофхэр зезыхыэрэр

Сыгукүлэ сыфай

— Адыгэ лэпкыым

Хыхорэ зэгурылоныгэуэрэ илэнхэу,
Дин лэжыаглохэм гугэ афитилэу
таделэнэу,

Мыщ фэдиэу кьэдгыгэуэнэгэ
тичыгу

Ткыош хэхэхсэм кьагыээжыныу,
Насып шырылэу шыбэгюжыныу,
Тызэгурылоу пстэуи неущрэм тэ
тыфэкюлэнэу.

О силэпкү! Уигыашлэ бай,
Унапэ дахэ, уишшашэ зэкүлэ,
Уихабзэ зафэ, уишхын кьабзэ,
Ау дунаишхом узкүлэдымыхыгэуэрэ
сыда?

Гьэр кыхыагыэш, тегэгюшхо,
Сыда джыри тфэгэхыэштыр?
Тигүпшысэ ар кыхэплэ,
Льэшэу ащ тэ тегэгюгэ.

Ти Тхэ лэпүлэ тэжыгэптыт,
Осэ икьу ащ фэтэжыгэуэшл,
Тыфэшшыпкыу тежыгэптылуи,
Кьыдделэн, кьыдготын.

О тикьош, уадыга?
О тикьош, уакылышлуа?
О тикьош, амалышлуа?
О тикьош, о ухэтэ?

НЭХЭЕ Хьазрэт.

КУЛЬТУРЭМ И ИЛЪЭС МАКИО

«Насыпыр»

«Кавказым» игъус

«Насыпыр» «Кавказыр» яхудожественнэ пашэу Набэкьо Ларисэ исэнэхат феджагъ. Адыгэ Республикэм искусствэхэмклэ иколледж кыуыгъ. Дунаим шыцэрыло ансамблэу «Налмэсым» кыуышшоштыгъ, ау унагъо зехъэм зыщыпсэурэр, илофшлэн зэблихъунхэ фаеу хъугъэ.

Ошъуапщэр кыитехъэ, текыжыы. Огум кыуышлэтырэ жъуагъор къефэхышъ, псынклэу мэклуасэ. Набэкьо Ларисэ гукли, псэкли лъэпкъ шлэжъу зыпылпыр шылэныгъэм хэклоклэштэп. Адыгэ шъуашэмрэ лъэпкъ къашъохэмрэ зэрипхыхэзэ, имурадхэм афэкло.

Лъэпкъ ансамблэу «Насыпыр» Адэмые цызэхашагъ. Республикэ фестивалхэм, зэнэкьокъухэм ахэлэжъэ, шытхъуцлэхэр кыфагъэшъуашэх.

— Орэдыло ыкли къэшъокло ансамблэу тилэр маклэп, — игупшысэхэм тачегъэгъуазэ Красногвардейскэ районим иадминистрации культурэмклэ игъэларышлалэ ипашэу Валентина Мирошниченкэм. — Адыгэ лъэпкъ къэшъокло ансамблэхэр джырэ нэс районим культурэмклэ и Унэ илагъэхэп. Ар шыклэгъэ инэу слъытагъэ, юфым хэклиплэхэр кыфедгъотыгъэх.

Лъэпкъ искусствэр шылэныгъэм диштэу лъыгэклотэгъэнымклэ клэщакломрэ зэхэщакломрэ ялытыгъэр бэ. Красногвардейскэ районим культурэмклэ и Унэ иклэлэцыкыу къэшъокло ансамблэхэу «Насыпыр» «Кавказыр» яконцертхэм уяплынклэ гъэшлэгъоны. Культурэм и Ильэс фэгъэхыгъэ зэхэхъэхэм ныбжь зэфэшъаф зилэхэр ахэлэжъэх.

Набэкьо Ларисэ Красногвардейскэ районим иадминистрации кыырагъэблагъи, лъэпкъ ансамблэхэм пэцэныгъэ адызэрихъанэу езэгъыгъэх. Адыгэ шъуашэхэр адынхэм фэшл районим илэшхъэтетхэр, лъэпкъ гупшысэр шылэныгъэм шыпхырызыщы зышлоигъохэр лэпылэгъу къафэхъугъэх.

Ансамблэу «Кавказым» зы илъэс нылэп ыныбжьыр. «Насыпыр» ыльэ теуцагъэу илэплэсэныгъэ хегъахъо. Купитлур зэгъусэу Красногвардейскэ концертэу кыщатыгъэм тызеплым, къэшъуаглохэм яухазырыныгъэ хагъахъо зэрашлоигъор къахъ-

шыгъ. Къашъохэу «Ислъамьер», «Зэфаклор», «Зыгъэлъатэр», «Уджыр», нэмыкхэри узылэпищэу къашыгъэх.

Адыгэ шъуашэхэр зэрашыгъхэм рыгушхохэу, тлэкли ащ зышлуигъэшлыжъхэу клэлэеджаклохэм тахэплъагъ. Клошъэ Саидэ, Бырдж Мурат, Бахъуко Мурат, Оркъыжъэкьо Маринэ, Шъэотыкьо Сусанэ, Лъэпцэрышэ Саидэ, Тэтэр Данэ, Къудаикьо Бэлэ, Тхальэнэ Залинэ, Оркъыжъэкьо Ислъам, Набэкьо Саидэ, ар Ларисэ ипшъашъ, нэмыкхэри дахэу къэшъуагъэх. Анастасия Соболевар, Маргарита Морозовар, фэшъаф урысхэри «Кав-

казым» хэтых. Республикэм ис лъэпкъ чыплэрысым ишэн-хабзэхэр, икультурэ зэрагъэшлэн фаеу пшъашъэмэ алытэ.

Маргарита Морозовам кыизэрэтилуагъэу, адыгэхэр, урысхэр зэпшъэшъэгъух, зэгурылохэу зэдэпсэху, тилъэпкъ къашъохэр ашлодахэх. Тиансамблэхэу «Налмэсыр», «Ислъамьер» Красногвардейскэ кызыкдохэклэ ягуалэу концертхэм яплых, артист цлэрылохэм шысэ атырахы.

Культурэм и Ильэс юфшлэгъэ дэгъухэмклэ зыгу кыинэжыыштхэм Набэкьо Ларисэ, Валентина Мирошниченкэр, лъэпкъ искусствэм хэхъоныгъэхэр егъэшлыгъэнхэм пылхэр ащыщых. Адыгэ шъуашэм имэфэклэу юныгъом и 28-м тилэшттым, тиреспубликэ и Мафэ, нэмыкхэм ахэлэжъэнхэу «Насыпыр» «Кавказыр» загъэхъазыры.

Сурэтхэм арытхэр: **Валентина Мирошниченкэмрэ Набэкьо Ларисэрэ; клэлэеджаклохэр къэшъох.**

ТЕАТРЭ

«Псэлъыхъохэр», «Мэдэя»...

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахимэ ыцлэ зыхъырэм спектаклитлумы мазэм Мыекъуапэ кыуышгъэлъэгъошт. Искусствэр зикласэхэр зэхэщаклохэм агъэгъушлэштых.

Илъэсыбэ хъугъэу спектаклэу «Псэлъыхъохэр» Лъэпкъ театрэм щэкло. Цыфхэм къэшлыныр ашлогъэшлэгъон. Мамый Ереджыбэ ипъесэ жъы зэрэмыхъурэм артистхэу Устэкьо Мыхъутарэ, Зыхъэ Заурбий, Кукэнэ Муратэ, Зыхъэ Мэлайчэт, Кушъу Нэфсэт, нэмыкхэм ялахышлу хэль. Клурацынэ Аскэрбий ыгъэуцугъэ «Псэлъыхъохэр» непэ театрэм кыуышгъэлъэгъошт. Натхэо Къадыр ытхыгъэм техыгъэ спектаклэу «Мэдэя» зыфилоу Тхыакулмэщэ Налбий ыгъэуцугъэр мэкьюогъум и 11-м къагъэлъэгъошт.

ФУТБОЛ

«Локобол-2014-р» лъэклиуатэ

Урысыем имэшлоку гъогухэм якъулыкъушлэхэм клэлэцыкыуэхэм апае футболымклэ зэнэкьокъухэр илъэс къэс зэхэщэх. Адыгэ Республикэм футболымклэ иклэлэцыкыу-ныбжьыклэ спорт еджаплэ зыщызыгъасэхэу 2003 — 2005-рз илъэсхэм къэхъугъэхэр Мыекъуапэ шыклогъэ зэлуклэгъухэм ахэлэжъагъэх.

Адыгеим икомандэ 24-рз апэрэ чыплэхэм афэбэнагъ. Джэджэ районим иклэлэцыкыуэхэу тренерэ Евгений Кокаревым ыгъасэхэрэм теклоныгъэр кыдахыгъ. Клэух ешлэгъум 2:0-у Мыекъопэ районим иклэлэеджаклохэм ащытеклуагъэх. Теуцожь районим ифутболистхэр 4:1-у Кошхэблэ районим кыкыгъэхэм атеклохи, яцэнэрэ чыплэр афагъэшъошагъ.

— «Локобол-2014-рз» — джары зэнэкьокъухэм зэряджагъэхэр, — къэлуатэ Адыгэ Республикэм футболымклэ ифедерацияе ипашэу Николай Походенкэм. — Урысыем ишъолпырхэм яклэлэеджаклохэр футболым нахышлоу пыщэгъэнхэм зэхэщаклохэр пылтых. Тиреспубликэ шыклогъэ зэлуклэгъухэм клэлэеджакло 200 фэдиз ахэлэжъагъ,

ар маклэп. Зэклэ ешлэгъухэм ахэлэжъагъэхэм футбол шъуашэхэр

Нэклибгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЬ Нурбий.

Зэхэшыцагъэр ыкли кыдэзыгъэклирэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ юфхэмклэ, лэклиб къралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли кърал жъугъэм иамалхэмклэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэшылэр:

385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79,

редактор шъхъалэм иапэрэ

гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэклижъ зыхъырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын юфхэмклэ, телерадиокъэтынхэмклэ ыкли зэлы-лэсыклэ амалхэмклэ и Министерствэ и Тему-Кавказ чыплэ гъэларышлалэ, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутирэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4012

Индексхэр 52161 52162

Зак. 1610

Хэутыным узыкхлэхъэнэу шыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 Зыщыхлэхъэгъэх уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шъхъалэр

Дэргэ Тимур

Редактор шъхъалэм иапэрэ гуадзэр

Мэшлэкьо Саид

Редактор шъхъалэм игуадзэр — пшъэдэклижъ зыхъырэ секретарыр Хъурмэ Хъусен